

1980/81:92

Tisdagen den 10 mars

Kl. 15.00

Förhandlingarna leddes av tredje vice talmannen.

1 § Anmälan om kompletteringsval till utskott

Anf. 1 TREDJE VICE TALMANNEN:

Centerpartiets partigrupp har som suppleant i justitie- och kulturutskotten under Stina Eliassons ledighet anmält hennes ersättare Erik Egervärn.

Folkpartiets partigrupp har som suppleant i finans- och försvarsutskotten under Hans Lindblads ledighet anmält hans ersättare Margit Jonsson.

Tredje vice talmannen förklarade valda till

suppleant i finansutskottet

Margit Jonsson (fp)

suppleant i justitieutskottet

Erik Egervärn (c)

suppleant i försvarsutskottet

Margit Jonsson (fp)

suppleant i kulturutskottet

Erik Egervärn (c)

2 § Meddelande om val

Anf. 2 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att vid morgondagens sammanträde val kommer att företas av ombud och suppleanter i Europarådets parlamentariska (rådgivande) församling.

Tisdagen den
10 mars 1981

*Om åtgärder för
att avhjälpa bo-
stadsbristen*

3 § Svar på fråga 1980/81:297 om åtgärder för att avhjälpa bostadsbristen

Anf. 3 Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBÖ:

Herr talman! Ulf Sivertun har frågat mig vilka åtgärder regeringen kommer att vidta i syfte att snabbt komma till rätta med den rådande bostadsbristen och underlätta för ungdomar och andra bostadsbehövande att få sin bostadsfråga löst.

Läget på bostadsmarknaden varierar mycket mellan olika delar av landet och mellan olika kommuner. Klara bristtendenser finns, förutom i Storstockholm, endast på ett begränsat antal orter. I ett stort antal kommuner råder det balans på bostadsmarknaden. I vissa kommuner finns det t. o. m. ett överskott. Samtidigt finns det större kommuner där bostäder har byggts på ett sätt som inte svarar mot efterfrågan på nya bostäder. Det finns i dessa kommuner ett överskott på vissa typer av bostäder samtidigt som det finns en kö till andra typer.

Det är av största vikt att kommunernas planering utformas så, att bostadbygget anpassas till efterfrågans inriktning. Det gäller, som jag framhöll i budgetpropositionen i år, t. ex. att ta hänsyn till ungdomarnas och pensionärernas behov av bostäder. Med hänsyn till den väntade ökningen av antalet en- och tvåpersonershushåll behöver man i många kommuner bygga fler mindre lägenheter, i första hand lägenheter om två rum och kök.

Under år 1980 påbörjades knappt 50 000 lägenheter. Det antal som påbörjas under år 1981 kan komma att bli lägre. Detta svarar inte mot det i budgetpropositionen angivna bostadsbyggnadsbehovet. Regeringen analyserar f. n. utvecklingen närmare och överväger eventuella åtgärder för att öka bostadsbyggandet.

Anf. 4 ULF SIVERTUN (vpk):

Herr talman! Jag tackar bostadsministern för svaret på min fråga.

Utgångspunkten för min fråga är det faktum att bristen på bostäder snabbt förvärras i Storstockholmsområdet och i många andra delar av vårt land. Enbart i Stockholm finns det 40 000 människor i den nya bostadskön. Dessa representerar omkring 100 000 människor med bostadsproblem. Att läget varierar mellan olika delar av landet gör knappast situationen bättre för dem som behöver en bostad i Stockholm.

Under de senaste åren har bostadsbyggandet minskat kraftigt. Samtidigt som regeringen talat om ekonomisk kris har den gynnat ett allt större småhusbyggande på flerfamiljshusens bekostnad.

Vad har då blivit följden av den borgerliga regeringens politik? Jo, bostadsbrist och en allt större handel och spekulation med bostäder, där bostadshajar ganska obehindrat har kunnat sko sig.

De borgerliga partierna, som i en del sammanhang gärna talar stort om lag och ordning, är på detta område desto tystare. Även i handling är de i detta sammanhang återhållsamma. Vilka är det då som drabbas hårdast? Jo, det är vi ungdomar och vanliga löntagare. Den borgerliga bostadspolitik

garanterar oss endast höga hyror eller en plats på gatan.

Det är lätt för bostadsministern att lägga ansvaret på kommunerna, samtidigt som regeringen välter över stora kostnader på deras ekonomi. När regeringen först drar åt svångremmen på kommunerna och sedan ger dem några slag under bältet är det inte konstigt att man tappar andan i bostadsbyggandet.

Som byggnadsarbetare drabbas jag dubbelt av denna politik, och vi kan i dag notera en rekordhög arbetslöshet. Att byggandet är som en motor i samhället är vi ganska överens om både inom fackföreningsrörelsen och nu även på arbetsgivarsidan. Men var står regeringen? Vilka åtgärder har man tänkt vidta? Det räcker inte med analyser och överväganden.

Vad regeringen har gjort och föreslagit hittills har inte varit tillräckligt. Är ni beredda att ge ett direkt stöd till allmännyttan? Är ni beredda att slopa byggmomsen? Är ni beredda att sänka räntan? Är ni beredda att införa ett prisstopp på byggmaterial? Detta är några konkreta exempel.

Ungdomen kräver nu besked och framför allt handling från regeringen. En av regeringens talesmän, Ulf Adelson, sade i Expressen den 26 februari som svar till ungdomen i Stockholm: "Sluta tjata om en egen lya. Bo kvar hemma hos mamma och pappa i stället, så länge som möjligt."

Jag vill fråga: Är det här också bostadsministerns och regeringens svar till den bostadslösa ungdomen i Stockholm? Eller har bostadsministern några cigna råd och recept att ge till ungdomen?

Anf. 5 Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBO:

Herr talman! Det finns inga enkla lösningar på de här frågorna. Ulf Sivertun framställde sin fråga som om vi hade en omfattande och snabbt stigande bostadsbrist förutom i Stockholm också över hela landet. Jag har velat ge en mer nyanserad bild av läget.

Trots att regeringen ett flertal gånger har gått in med ekonomiska stimulanser till bostadsbyggandet – nu senast i höstas genom en sänkning av den garanterade räntan på bostadsrätts- och hyreshus – så ser vi inte stora effekter av det. Därför måste vi analysera situationen innan vi kan vidta åtgärder. Det är också en av anledningarna till att jag har tillsatt en särskild expert som är kontaktman mellan regeringen och kommunerna i Storstockholm och även de regionala myndigheterna i Stockholm, för att vi de facto skall få fram vad det är som hindrar bostadsbyggandet, framför allt i Storstockholmsområdet. Här är det inte bara fråga om pengar, utan det är fråga om byråkratiska regler som måste förändras och i andra fall om bekymmer med stadsplaner, trafikplaner m. m. Därför finns det inte några enkla botemedel. Det är precis de sakerna som vi håller på att analysera.

Ulf Sivertun tar upp de vanliga vpk-klyschorna om hajar och annat. Låt mig bara erinra om att vi har förändrat lagstiftningen t. ex. när det gäller försäljning av svarta lägenheter så att fängelsestraffet nu har förlängts och därmed också preskriptionstiden för brotten. Vi ser nu dagligen effekter av detta i tidningarna. Det fällt domar på löpande band över de människor som

*Om åtgärder för
att avhjälpa bo-
stadsbristen*

ägnar sig åt sådan här verksamhet. Den bild som Ulf Sivertun försöker ge stämmer alltså inte.

Anf. 6 ULF SIVERTUN (vpk):

Herr talman! Man ställer sig frågan vad den borgerliga regeringen egentligen tänker driva för bostadspolitik. När Ulf Adelson gått ut och uppmanat ungdomen i Stockholm att sluta tjata om en egen lya är han bara en av regeringens talesmän. Men det finns en rik flora av uttalanden. Lars Tobisson, moderaternas partisekreterare, brukar uttala sig i de flesta frågor, och han har gjort det även i den här frågan. Han har hävdat att vi inte har råd att stimulera ett ökat bostadsbyggande. Ola Ullsten har också uttalat sig, men han anser att det måste till åtgärder. Vem skall vi egentligen tro på?

Bostadsministern borde vara den som skulle ge ett svar på frågan. Men när man läser en intervju med bostadsministern från den 25 februari blir man inte klokare. Hon svarar på frågan om vad regeringen tänker göra åt bostadsbristen: Det är inte så mycket vi kan göra. En del säger: Ni har ju en sådan makt. Varför gör ni ingenting?

Jag tycker det är en bra fråga, men vi har ju sett resultatet i praktiken. Medan bostadsministern ställer sig själv frågor, gäller moderaternas bostadspolitik.

Jag skulle vilja fråga bostadsministern: Om det nu skulle vara så att man har rensat upp bland de här bostadshajarna, hur många sådana har ni så att säga satt fast?

Jag tycker att läget på det här området är allvarligt. Det krävs nu snabba åtgärder. Det är inte brist på förslag. Både från vpk och från socialdemokratin, hyresgäströrelsen, fackföreningsrörelsen och nu även från arbetsgivar sidan, Byggförbundet, har det ställts krav på direkta åtgärder. Det räcker inte med utredningar och betänkanden. Bostäder måste börja byggas, och det måste göras snart, så att vi inte hamnar i en ny kris.

Anf. 7 Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBÖ:

Herr talman! När man skall fatta beslut bör man först ta reda på bakgrunden till problemen, och därefter måste man konstruera sina förslag. Det är precis detta vi håller på med just nu.

Ulf Sivertun hänvisar till diverse moderata uttalanden om bostadspolitiken och frågar efter regeringens besked. Jag har givit regeringens besked i svaret. Där har jag hänvisat till vad jag sagt i budgetpropositionen i år, nämligen att man ute i kommunerna måste ta speciell hänsyn till ungdomarnas och pensionärernas behov av bostäder. Det är alltså detta som gäller. Dessutom har jag gett besked om att vi överväger eventuella åtgärder för att öka bostadsbyggandet.

Även Ulf Sivertun känner ju till med vilken spontanitet Ulf Adelson ibland gör sina uttalanden, och hans uttalanden i den här frågan får vi väl skriva på det kontot. Men det är klart att man ibland känner sig litet avundsjuk på dem som kan ägna sig åt en sådan spontanitet utan att fullfölja sina uttalanden i praktiken.

Ulf Sivertun åberopade också ett uttalande som jag skulle ha gjort i en tidningsintervju. Frågan gällde där: Vill regeringen överta planeringsansvaret från kommunerna när det gäller bostadsbyggandet? Jag sade att detta är vi icke beredda att göra, eftersom vi vill ha en nära, lokal anknytning till bostadsplaneringen och till människorna som bor i kommunerna.

Anf. 8 ULF SIVERTUN (vpk):

Herr talman! Det är bra att bostadsministern tar avstånd från moderaternas spel i de här frågorna. Jag är också glad att inte bostadsministern i dag igen gav rådet att rökarna skulle sluta röka för att vi skulle få en lösning på bostadsproblemen.

Vi är överens om att kommunernas bostadsbyggande är för lågt, men då måste vi också se till att kommunerna kan börja bygga och att de även gör det. Det handlar också om vad man bygger. Jag skulle vilja fråga: Är det förenligt med en social bostadspolitik att en del storstadskommuner, exempelvis Stockholm, bygger över 90 % småhus, när ungdomen saknar bostäder? Att i det läget prata om kommunernas självständighet, samtidigt som man belastar deras ekonomi med stora kostnader, är ju hyckleri, och det är inte konsekvent. Ge i stället kommunerna en möjlighet att bygga! Stimulera byggandet, och tvinga de kommuner som inte tar sitt ansvar att göra det att bygga för vanligt folk!

4 § Svar på fråga 1980/81:263 om kampanjen mot våld i skolan

Anf. 9 Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Lena Hjelm-Wallén har frågat mig vilka slutsatser jag drar av vissa avhopp från rikskommittén mot våld i skolan.

Jag finner det angeläget att först korrigera ett felaktigt påstående i Lena Hjelm-Walléns fråga. Facklärarförbundets representant i kommittén har lojalt deltagit i kommitténs arbete och har framfört sina synpunkter vid kommitténs sammanträden. Det uttalande i tidningen Fackläraren som Lena Hjelm-Wallén hänvisar till har gjorts av den person som förbundet har nominerat i normgruppen.

Sveriges elevers centralorganisation (SECO) och Elevförbundet deltog under våren 1980 i kommitténs arbete och framförde en rad synpunkter på det ramprogram som kommittén utarbetade som bas för sitt arbete. Stor hänsyn togs till dessa synpunkter vid den slutliga utformningen av ramprogrammet. Därefter meddelade de båda förbunden att de inte önskade vara medlemmar i kommittén.

Kommunalarbetareförbundet var med sin ordförande representerat i kommittén och deltog under större delen av år 1980 i arbetet. Sedan regeringen hösten 1980 framlagt besparingspropositionen meddelade Kommunalarbetareförbundets ordförande att förbundet inte ansåg det meningsfullt att delta i arbetet mot våldet i "en på det hela taget sämre skola".

Den 27 januari 1981 meddelade representanten för Riksförbundet Hem

*Om kampanjen
mot våld i skolan*

och Skola i brev till mig att det enligt förbundets uppfattning vore "bäst om kommittén mot våld i skolan anses ha fullgjort sina uppgifter i och med den redovisning av elevernas insända material som nu skall göras i en tidning". Samtidigt ber hon att få lämna kommittén.

Kommittén beslöt våren 1980 att kampanjen skulle omfatta endast ett läsår och att kommittén därefter skulle upplösas. Riksförbundet Hem och Skolas representant deltog i detta beslut.

Jag är inte beredd att inför riksdagen redogöra för de slutsatser jag dragit av dessa avhopp.

Jag vill däremot begagna det tillfälle Lena Hjelm-Wallén givit mig med sin fråga att redovisa mina slutsatser av kommitténs hittillsvarande arbete. Det torde vara av större intresse för dem som är oroade av våldssituationen i landets skolor.

Att våldet i skolorna – och i samhället i övrigt – ökat hänförs ofta till omständigheter i samhällsutvecklingen, som är svåra att angripa utan långtgående åtgärder som får antas ta avsevärd tid att genomföra. Enligt min mening är det dock möjligt att redan nu förbättra situationen i skolorna genom att stimulera till analys av och ingående diskussion om förekomsten av fysiskt och psykiskt våld i den enskilda skolan. Min mening delas av kommitténs ledamöter.

Erfarenhetsmässigt är det ofta svårt att bearbeta våldspådrag utifrån aktuella händelser. Orsaken till att man skyggar för problemen är enligt min mening att man inte förmår skilja på bedömningen av våldshandlingen och förövaren. Det är givetvis möjligt, och önskvärt, att man aktivt och konsekvent fördömer en aggressiv eller förnedrande handling, utan att man tar avstånd från den som utfört den.

Kampanjen har fått en betydande uppmärksamhet och har enligt min mening nått sitt syfte – att starta en diskussion om våldet i skolan. Det framgår även av de ca hundra bidrag från skolor i alla län som sänts till kommittén, efter det att urval gjorts först av skolstyrelserna och sedan av länsskolnämnderna.

Kampanjtidningens andra nummer består av elevbidrag. Den skickas ut till skolorna i mars. Kommittén har sitt slutsammanträde den 9 juni 1981.

Anf. 10 LENA HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! Jag får väl tacka skolministern för svaret, även om hon i detta uttryckligen gav beskedet att hon inte vill svara på den fråga som jag ställde, nämligen vilka slutsatser skolministern drar av alla avhopp från rikskommittén mot våld i skolan.

Låt mig först göra helt klart att det inte råder några delade meningar om att våld i alla dess former måste bekämpas och att skolan har en viktig uppgift härvidlag. Däremot finns det, enligt min mening, anledning att skärskåda de former för antivåldsarbetet som Britt Mogård har valt.

Kritiken mot kampanjen med Stålmannen och Baretta som galjonsfigurer har varit omfattande. Visst har kampanjen rönt uppmärksamhet, men den har i stor utsträckning varit negativ. Detta tycks emellertid inte bekymra

Britt Mogård särskilt mycket. Tydligt spelar det ingen roll på vilket sätt man uppmärksammas. Uppmärksamheten är ett syfte i sig. Ändamålet helgar medlen, var det någon som sade.

Andra ser mera seriöst på det här arbetet. Britt Mogårds kommitté har decimerats betänkligt. Först hoppade representanterna för eleverna av. I kampanjens början påstod Britt Mogård att hon tillmätte elevernas engagemang och medverkan den allra största vikt. När elevorganisationerna inte ville dansa efter skolministerns pipa utan ställde krav, läxades de upp av Britt Mogård och sades vara orepresentativa för sin grupp. De hade, menade hon, "lite sinne för hur man umgås med andra organisationer".

Sedan lämnade Kommunalarbetareförbundet kommittén. Alla vackra ord om "en trygg miljö för alla i skolan" kunde inte skyla över resultatet av regeringens åtstramningar på skolans område, som leder till att arbetet blir tyngre och svårare för alla som arbetar där.

Hem-skola-förbundet har nu också fått nog och lämnat kommittén helt nyligen. Förmodligen ser alla inblandade organisationer fram emot att kampanjen snart skall ta slut.

Ute i skolorna har många reagerat häftigt emot kampanjen, mot det jippobetonade, mot kampanjpaket av smarta reklammakare, mot den bristande tilltron till skolans personal och dess egen förmåga att arbeta med dessa frågor.

För att bekämpa våld behövs allas vårt stöd, men det måste höra till det vardagliga arbetet i hem, i skola och på fritid. Fostran till hänsyn och solidaritet och tolerans passar inte för effektsökande kampanjijjippon.

Britt Mogård vill alltså inte från riksdagens talarstol dra några slutsatser av kritiken mot och avhoppet från antivåldskampanjen. Jag hoppas att fru Mogård ordentligt vill tänka över det som skett i sin egen kammare.

Anf. 11 Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Det är frestande att börja med att ställa frågan: Vad gjorde Lena Hjelm-Wallén åt fostran, åt normer, åt våld när hon var skolminister?

Det är faktiskt fortfarande inte, Lena Hjelm-Wallén, "fru Mogårds kommitté". Även om en del hoppat av finns fortfarande de lärarfackliga organisationerna kvar, vilket möjligen borde vara av intresse för Lena Hjelm-Wallén.

Kampanjkommittén har nu i stort sett gjort sitt. Det är bara visst uppföljningsarbete som återstår. Kommittén har bara ett sammanträde kvar, som jag nämnde.

Nu är det eleverna som har tagit över kampanjen. Det framgår också av Kampanjtidning, nr 2. Jag skall be att till Lena Hjelm-Wallén få överlämna ett korrektur-exemplar av nr 2 av tidningen. Jag tror att om Lena Hjelm-Wallén läser alla de bidrag som där finns från elever, kommer hon att finna att vad man i debatten har påstått eller inte påstått om kampanjen, hur kommitténs ledamöter reagerat eller inte reagerat, vilken form kampanjen

*Om försöksverk-
samheten med
yrkesintroduktion*

har tagit sig eller fått är totalt utan intresse, i varje fall för dem som finns ute i skolvardagen.

Korrekturet finns här.

Anf. 12 LENA HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! Jag tror inte att det är ointressant att diskutera formerna för sådan här verksamhet. Jag tror att väldigt många i skolan gärna vill göra det, för de känner sig mer eller mindre påhoppade av statsrådet Mogård, när hon påstår att det är just den här kampanjen som startat en diskussion om våld i skolan. Det är ganska oförsäkämt att säga det – som om skolans personal inte tidigare har behandlat frågan om våld och försökt bekämpa det i skolan. Det är en självklarhet. Britt Mogård tror att vissa saker och ting är nya under solen i och med hennes inhopp, men så är det faktiskt inte. Även jag arbetade naturligtvis under min tid i kanslihuset med sådana här frågor, med normer och fostran.

Skolornas reaktion, när de har betackat sig för kampanjmaterialet, beror just på att de gör klart att det här arbetet redan pågår. Britt Mogård och hennes kampanj fann också, när man ville inrätta diverse lokala organ för denna verksamhet, att samarbetsorgan av det slaget redan fanns. Ni upptäckte väl också – hoppas jag – att brottsförebyggande rådet har en särskild arbetsgrupp för barn- och ungdomsfrågor som på ett mycket seriöst sätt arbetar med denna fråga och som har reda på alla berörda parter uppfattningar.

5 § Svar på fråga 1980/81:274 om försöksverksamheten med yrkesintroduktion

Anf. 13 Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Ingrid Sundberg har frågat mig vilka regler ungdomar kan åberopa för att deras yrkesintroduktion inte skall avbrytas genom åtgärder från lokala fackförbund.

Den i frågan nämnda yrkesintroduktionen avser den försöksverksamhet med yrkesintroduktion om högst 40 veckor som riksdagen med anledning av den s. k. ungdomspropositionen beslutade om våren 1980 och om vilken regeringen meddelade bestämmelser i juni samma år (SFS 1980:534). Enligt bestämmelserna skall yrkesintroduktionen förläggas till företag och institutioner utanför skolan, vilka skall svara för handledning och tillhandahålla de resurser som i övrigt behövs.

Ingrid Sundberg anför att försöksverksamheten med yrkesintroduktion nu kommit i gång i åtskilliga kommuner och att programmet verkar få god anslutning. Lokala fackföreningar har emellertid enligt Ingrid Sundberg motsatt sig den typ av arbetslivserfarenhet som det här gäller och ställt som villkor att ungdomen avlönas enligt avtal som gäller på arbetsplatsen. Då alternativet har varit att avbryta yrkesintroduktionen har de unga tvingats till detta, vilket de ofta djupt beklagat.

Detta har delvis behandlats i mitt svar på interpellationen av Sten Svensson om yrkesintroduktionen den 12 januari i år.

Yrkesintroduktionen anordnas efter överenskommelse mellan skolan och det företag eller den institution som åtar sig att ta emot en elev i yrkesintroduktion. Beträffande regler för ungdomars deltagande i yrkesintroduktion vill jag påpeka att yrkesintroduktionen bedrivs inom ramen för skolstyrelsens odelade uppföljningsansvar enligt skolförordningens bestämmelser. Huvudregeln bör vara att anställningsförhållande inte skall föreligga för elever som helt eller delvis får sin utbildning på arbetsställe utanför skolan. Detta gäller dock inte lärlingsutbildning som bygger på att anställningsavtal träffas. Yrkesintroduktionen skall enligt riksdagens riktlinjer inte omfattas av dessa avtal.

Mellan företaget och eleven skall något avtal inte träffas. Studiestöd enligt gällande regler skall utgå till eleven, och eleven skall inte uppbära lön från företaget. En följd av att eleverna inte får ställning av arbetstagare är att den arbetsrättsliga lagstiftningen inte blir tillämplig på deras arbete eller förhållandet mellan dem och företaget. I stället skall de regler gälla som bestäms genom överenskommelser mellan företag och skola, genom anvisningar för utbildningen som utfärdas centralt och lokalt och genom samråd mellan skola, arbetsförmedling och andra myndigheter, företagen och de fackliga organisationerna.

Jag vill tillfoga att det för den yrkesintroduktion som en kommun anordnar skall finnas en verksamhetsplan som skolstyrelsen upprättar efter samråd med det lokala planeringsrådet. Genom de lokala planeringsråden har parterna på arbetsmarknaden insyn i såväl inbyggd utbildning som lärlingsutbildning och yrkesintroduktion.

Anf. 14 INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Jag skall be att få tacka Britt Mogård för svaret.

Jag vill särskilt fästa uppmärksamheten på meningen: "En följd av att eleverna inte får ställning av arbetstagare är att den arbetsrättsliga lagstiftningen inte blir tillämplig på deras arbete — — —. Men detta accepteras ju tyvärr inte. Låt mig ge några exempel:

En gymnasieskola har placerat en elev på en trätoffelfabrik. Arbetsmarknadens parter har inget gällande utbildningsavtal för branschen; alltså kan inget avtalsbrott föreligga. Ändå menar Träindustriarbetareförbundet att eleven antingen skall ha lön eller också försvinna från arbetsplatsen.

En grundskola har som ett led i anpassad studiegång placerat en högstadieelev vid en plywoodfabrik. Träindustriarbetareförbundet hävdar att avtalsbrott föreligger. Skall eleven vara kvar, skall han ha lön.

En kommun placerade två elever på yrkesintroduktion på ett daghem. Bägge eleverna stormtrivdes. Nu har de emellertid tvingats lämna anställningen sedan det lokala facket ställt detta som alternativ till avtalsenlig praktikantlön.

En ung person har anställts på en träindustri i nordvästra Skåne. Arbetsgivaren åläggs att betala avtalsenlig lön, och eleven får lämna sin

anställning. Det finns säkert fler exempel.

Jag är djupt förtvivlad över att de fina insatser som man hoppades kunna göra genom ungdomspropositionen saboterats på så många ställen ute på arbetsmarknaden. I Mariestads-Tidningen läser jag en rubrik: Facket stjälpur ungdomarnas chans.

Jag har inte ställt den här frågan för att på något sätt gå emot facket, utan jag har velat att statsrådet Mogård här skulle ge en klar bild av vilka regler de unga skall kunna åberopa när de ställs inför situationen att de måste lämna den arbetsplats som de, kanske efter många månaders arbetslöshet, har kunnat få.

Om departementet kunde hårdare klargöra att det här inte är fråga om en anställning där arbetsrättsliga regler gäller, skulle man härigenom kunna förhindra sådana situationer som dem jag tidigare redovisat. Statsrådet Mogård är, precis som jag, medveten om att frågan i ett fall i Västergötland har gått så långt att arbetsgivare – i det fallet en frisör – blivit stämd på skadestånd därför att han har tagit emot en elev i yrkesintroduktion mot vad som av facket uppfattats som gällande regler.

Jag beklagar sådana följder – och jag vet att statsrådet Mogård också beklagar dem – men vilka praktiska åtgärder kan den enskilde eleven och skolan i förening vidta för att klara upp denna djupt beklagliga situation?

Anf. 15 Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Det framgår av den av riksdagen godkända propositionen att dessa skolelever skall betraktas som elever, även om yrkesintroduktionen förläggs till arbetsplatser. Däri ligger att de kollektivavtal, lagar och andra föreskrifter som har tillkommit för att reglera förhållandena mellan arbetsgivare och arbetstagare inte kan anses omfatta yrkesintroduktionen, som alltså ligger litet vid sidan av det reguljära arbetslivet.

Jag kan bara hoppas att vi skall kunna råda bot mot de missuppfattningar som föreligger genom ytterligare information. Jag är tacksam för Ingrid Sundbergs fråga lika väl som för Sten Svenssons interpellation tidigare, eftersom de gett mig möjlighet att ytterligare klarlägga förhållandena.

Att det skulle handla om medvetet sabotage kan jag under inga förhållanden föreställa mig. Jag kan inte tänka mig annat än att alla har ett gemensamt intresse av ungdomens framtid.

Anf. 16 INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Det är inte mycket att tillägga. Jag sade också uttryckligen att inte heller jag tror att det är sabotage utan att det helt enkelt råder ett missförstånd när det gäller ungdomarnas funktion inom yrkesintroduktionen på arbetsplatserna.

Jag har varit i kontakt med ett par sådana här fall. Det lustiga är att det verkar som om motståndet är mycket större i de fall där det verkligen är fråga om duktiga elever, som gör ett gott arbete. De säger att arbetsgivaren utnyttjar den unge.

Ett fall som jag har varit i kontakt med gällde en mycket svårplacerad elev

– men arbetet gav honom i alla fall någonting att göra. Där ansåg man att det inte var fråga om ett anställningsförhållande, eftersom eleven praktiskt taget inte gjorde någonting. Detta är ju en sorglig uppfattning om idén bakom yrkesintroduktionen. Jag är glad att statsrådet Mogård gett så klara direktiv till ledning för skolorna, som ju trots allt är de som har avtalen med företagen.

Jag tackar än en gång för svaret.

6 § Svar på fråga 1980/81:290 om bibehållande av manuell betjäning av Mälaron i Södertälje

Anf. 17 Kommunikationsministern ULF ADELSON:

Herr talman! Tore Claeson har, med hänvisning till en utredning från sjöfartsverket angående fjärrmanövrering av Mälaron i Södertälje, frågat mig om jag vill medverka till att bron får behålla den manuella betjäningen med hänsyn till de fördelar detta innebär beträffande säkerhet och snabbhet vid broöppningar.

Sjöfartsverket sköter förutom Mälaron även Slussbron. Verkets personal i Södertälje är i dag utspridd på tre olika platser, Mälaron, Slusstornet och Mälarens lotsplats. Dessa platser är bemannade dygnet runt. En samordning av verksamheten till en plats, Slusstornet, är enligt sjöfartsverkets utredning angelägen. Samordningen innebär ett bättre utnyttjande av tillgängliga resurser. Ett trafikinformationssystem kan nämligen införas för sjöfarten i Mälaron-Landsortsområdet utan att personalstyrkan behöver utökas. En förutsättning är dock att Mälaron kan fjärrmanövreras. Ett försök med TV-övervakning kommer därför att genomföras under ca tre månader.

Hittillsvarande erfarenheter av fjärrmanövrering av broar är goda både från väghållarens och sjötrafikens synpunkter. Dessutom finns som nämnts besparingsmöjligheter i en samordnad drift av två eller flera broar. I budgetpropositionen 1980/81:100 har jag föreslagit att vägverket och sjöfartsverket söker genomföra de besparingsåtgärder som kan finnas vid samordnad drift av broar. En fjärrmanövrering av Mälaron innebär enligt sjöfartsverkets utredning besparingsmöjligheter och bör således enligt min uppfattning genomföras, naturligtvis under förutsättning att försöksverksamheten med TV-övervakning utfaller positivt.

Anf. 18 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret på min fråga. Men jag nödgas faktiskt konstatera, att något riktigt svar på frågan om Ulf Adelson vill medverka till att bron får behålla den manuella betjäningen med hänsyn till de fördelar det innebär beträffande säkerhet och snabbhet vid broöppningarna kan jag inte läsa ut av det här svaret. Ulf Adelson talar i svaret om andra saker.

En gemensam organisation för personalen, som nu finns utspridd på de olika platser som nämnts, är naturligtvis bra. Det kanske bl. a. kan medföra

*Om bibehållande
av manuell betjä-
ning av Mäljarbron
i Södertälje*

ordentliga dagrum och vettiga personalutrymmen för personalen, vilket man nu i stort sett saknar. Det är naturligtvis viktigt.

Ulf Adelson säger i svaret: "Ett trafikinformationssystem kan nämligen införas för sjöfarten i Mäljar-Landsortsområdet utan att personalstyrkan behöver utökas." Det är dock inte detta som är anledningen till att den personal som berörs är orolig. Personalen befarar att beslutsfattarna är i färd med att minska personalstyrkan. Det är detta som utlöst den oro som kommit till uttryck på olika sätt från personalens sida.

Jag vill också i sammanhanget nämna att kanalchefen i en intervju nyligen har medgett att det blir längre öppningstider – och därmed alltså större trafikproblem – och att det förmodligen kommer att behövas fler TV-kameror än man förutsett. Därmed är det inte heller så säkert att det kostnadsmässigt blir någon vinst.

Men det allra viktigaste i det här sammanhanget och det man absolut bör trycka på – jag tror att också Ulf Adelson delar min uppfattning – är att man måste tillmäta säkerhetsaspekterna en väldigt stor betydelse. Just det förhållandet att det finns manuell betjäning på bron har bevisligen bidragit till och undanröjt många olyckstillbud på bron. Det finns också möjligheter, t. ex. när ambulanser skall över bron på väg till Södertälje sjukhus, för bropersonalen vid manuell betjäning att något hålla igen på själva broöppningen för att släppa fram utryckningsfordon. Jag har i dagarna varit i kontakt med personal vid brandkåren som bl. a. svarar för ambulansutryckningar. Jag kan säga att man där är livrädd för att den manuella betjäningen skall försvinna. Det är främst ur säkerhets- och trafiksynpunkter som man hyser farhågor. En sådan åtgärd kommer utan tvivel att leda till stora problem. Jag skulle därför vilja upprepa frågan om Ulf Adelson är beredd att medverka till att behålla den manuella betjäningen med hänsyn till de fördelar den uppenbarligen innebär.

Anf. 19 Kommunikationsministern ULF ADELSON:

Herr talman! Jag vet inte riktigt hur man kan läsa mitt svar, men jag tycker inte det är så svårt att läsa ut att fjärrmanövrering enligt sjöfartsverkets utredning innebär besparingsmöjligheter och således enligt min uppfattning bör genomföras, naturligtvis under förutsättning att försöksverksamheten med TV-övervakning utfaller positivt.

Vi skall i tre månader pröva detta system. Blir det inte bra får herr Claeson rätt, och då får vi kanske bibehålla en manuell betjäning.

I övrigt vill jag understryka att erfarenheterna av fjärrmanövrering är goda, vilket jag också skrivit i svaret. Det bygger bl. a. på en rapport för rörliga broar vid Strängnäs, där man också har möjlighet till radiokontakt med både fartygen och andra via mikrofoner. Jag tror, om jag skall vara uppriktig, att den teknik vi har kommer att visa sig vara till fyllest. Men visar det sig vid försöksverksamheten att så inte är fallet får vi naturligtvis inta en annan ståndpunkt. Men till dess har jag tagit den här ståndpunkten.

Anf. 20 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Försöksverksamheten med TV-övervakning med en kamera kommer ju att genomföras medan man fortfarande har kvar manuell betjäning. Följaktligen blir det litet svårt att riktigt klara ut fördelarna och nackdelarna med en fjärrmanövrering. Jag tycker att man i detta sammanhang fortsättningsvis bör lyssna mer på dem som verkligen berörs, på dem som verkligen känner till förhållandena och dagligen upplever de för- och nackdelar som följer med de olika broöppningssystemen. Bortsett ifrån om man med ett antal TV-kameror kan åstadkomma en nöjaktig bevakning i samband med broöppningarna vill jag uttrycka den förhoppningen att man kommer att behålla den manuella betjäningen med hänsyn till de fördelar som denna uppenbarligen erbjuder ur trafiksäkerhetssynpunkt och ur säkerhetssynpunkt när det gäller olyckstillbud och sådant. Om man nu skall satsa pengar – och det är uppenbart att man, om det hela skall fungera, kommer att få satsa mer pengar än man från början räknat med – är det bättre att göra det på en manuell betjäning, på att behålla duktig personal. Det är bättre än att satsa ytterligare pengar på fjärrmanövrering.

Nr 92

Tisdagen den
10 mars 1981

*Om bibehållande
av manuell betjä-
ning av Mälarbron
i Södertälje*

7 § Föredrogs och hänvisades

Propositionerna

1980/81:114 till justitieutskottet

1980/81:120 till skatteutskottet

1980/81:122 till kulturutskottet

1980/81:128 till näringsutskottet

1980/81:136 till jordbruksutskottet

1980/81:138 till utbildningsutskottet

8 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1980/81:1951–1955 till jordbruksutskottet

1980/81:1956 till trafikutskottet

9 § Föredrogs men bordlades åter

Finansutskottets betänkande 1980/81:17

Skatteutskottets betänkanden 1980/81:22–24 och 26

Justitieutskottets betänkande 1980/81:23

Utrikesutskottets betänkande 1980/81:19

Kulturutskottets betänkande 1980/81:22

Trafikutskottets betänkanden 1980/81:14 och 15

Jordbruksutskottets betänkande 1980/81:17

Näringsutskottets betänkande 1980/81:36

Civilutskottets betänkanden 1980/81:20–23

Tisdagen den
10 mars 1981

*Omflyttning på
föredragningslistan*

*Anmälan av inter-
pellation*

Anf. 21 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att på morgondagens föredragningslista uppföres kultur-
utskottets betänkande 22, näringsutskottets betänkande 36 och civilutskot-
tets betänkanden 20–23 främst bland två gånger bordlagda ärenden.

11 § Anmäldes och bordlades

Propositionerna

1980/81:116 om kommunalekonomiska frågor inför år 1982

1980/81:118 om ekonomisk-politiska åtgärder

1980/81:123 om gymnasial utbildning för döva och gravt hörselskadade

1980/81:124 om vissa anslagsfrågor m. m. rörande försvaret

1980/81:127 om folkbildning m. m.

1980/81:129 om översyn av skogs- och jordbruksforskningen

1980/81:130 om industripolitikens inriktning, m. m.

1980/81:132 med förslag till lag om vissa avgifter i allmän hamn m. m.

1980/81:133 om riktlinjer för energisparverksamheten i byggnader m. m.

1980/81:134 om investeringar på Arlanda flygplats m. m.

1980/81:135 om former för styrning av försäkringskassornas förvaltningsut-
gifter, m. m.

1980/81:137 om stödet till dagspressen

1980/81:145 om finansiering av vissa arbetsmarknadspolitiska åtgärder

1980/81:149 om Sveriges meteorologiska och hydrologiska instituts verksam-
het och organisation

12 § Anmäldes och bordlades

Förslagen

1980/81:16 Riksdagens revisorers förslag angående det statliga redovisnings-
systemet

1980/81:17 Riksdagens revisorers förslag angående Försvarets planerings-
och ekonomisystem—Planeringssystemet inom civilförsvaret

13 § Anmälan av interpellation

Anmäldes och bordlades följande interpellation som ingivits till kammar-
kansliet

den 10 mars

1980/81:105 av *Kurt Ove Johansson* (s) till jordbruksministern om förbättrat
miljöskydd:

Människors oro för följderna av den ökande användningen och hantering-
en av kemikalier inom industrin samt jord- och skogsbruket har vuxit sig allt
starkare. För några år sedan chockades hela landet av miljöskandalen i

Teckomatorp. Och det var lätt att förstå. Det var närmast ofattbart att ett företag så hänsynslöst kunde åsidosätta samhällets miljökrav och hota ett helt samhälles välbefinnande och hälsa.

Det fanns de som trodde att det som inträffat i Teckomatorp var en engångsföreteelse. En lång rad miljöarbetare och experter varnade dock för att vad som "kommit i dagen" endast var "toppen på ett isberg". Man befarade att det runt om i landet begåtts liknande brott mot miljön som i Teckomatorp. Allmänheten krävde därför bättre kontroll och en effektivare miljölagstiftning för att komma till rätta med problemen.

Av allt att döma har ett nytt omfattande miljöbrott avslöjats. Ett företag, strax söder om Malmö, misstänks ha hanterat gifter på ett minst sagt skandalartat sätt. Stora mängder vatten med giftig kromhalt antas ha släppts ut i marken. Myndigheterna som har att bevaka och förebygga miljöbrott urskuldar sig med att de blivit förda bakom ljuset.

Riksdagen beslutade 1975, på förslag av den dåvarande socialdemokratiska regeringen, om en förbättrad hantering av kemiskt avfall. Obligatorisk skyldighet infördes för företagen att lämna uppgifter om miljöfarligt avfall. Och den första deklara-tionsomgången genomfördes kort tid därefter.

Regimskiftet 1976 innebar emellertid att det arbete som pågick inom miljöområdet nära nog avstannade. De borgerliga regeringarnas passivitet är upprörande. Man har inte ens orkat med att genomföra riksdagens intentioner från 1975. Varken 1977 eller 1979 genomfördes någon deklaration. Och av planeringen att döma avser man tydligen inte heller att genomföra någon deklara-tionsgenomgång för 1981/82. Regeringens handlingsförlamning är anmärkningsvärd. Den tycks vilja ge vika för de starka ekonomiska intressen som finns för att urholka riksdagens redan fattade beslut.

Sent omsider har regeringen lagt fram förslag till ändringar i miljöskyddslagen. Bakgrunden till lagförslaget är enligt propositionen det faktum att miljöskyddslagen inte täcker in all miljöfarlig verksamhet och att nuvarande straffbestämmelser inte är utformade med tanke på mera allvarliga brott mot miljön. En stor svaghet i regeringsförslaget är emellertid att man inte klarar ut hur tillsynen av företag som hanterar miljöfarliga ämnen skall gå till.

De myndigheter som skall kontrollera de lagar som gäller för den inre och yttre miljön utsätts nu för hård kritik. Och den kritiken är i hög grad befogad. Vid det aktuella företaget i Hököpinge har ingenting gjorts för att förbättra arbetsmiljön trots ihärdiga påståtningar därom från de regionala skyddsombuden. Ett sådant förfarande kan naturligtvis inte försvaras.

Myndigheterna har dock otvivelaktigt en svår uppgift. En handfull människor skall bevaka ett mycket stort antal företag som använder miljöfarliga ämnen och produkter. De som skall kontrollera dessa företag borde vara flera, åtminstone i de län där man har en omfattande miljöfarlig produktion. Mycket talar emellertid för att svångremspolitiken också drabbar detta område. Tillsynen riskerar därför framgent att bli ännu sämre samtidigt som användningen av miljöfarliga ämnen tenderar att öka. Risken

Nr 92

Tisdagen den
10 mars 1981

Meddelande om
fråga

att åka fast för miljöbrott blir ännu mindre. Det är en djupt otillfredsställande utveckling.

Mot bakgrund av vad som här anförts anhålles om att få ställa följande frågor till jordbruksministern:

1. Anser statsrådet att de ändringar i miljöskyddslagen som föreslagits i proposition 1980/81:92 är tillräckligt långtgående för att man skall komma till rätta med företags giftutsläpp?

2. Kommer statsrådet att vidtaga några särskilda åtgärder med utgångspunkt från vad som hänt i Hököpinge?

3. Är statsrådet beredd medverka till att de myndigheter som utövar tillsyn över lagarna för den inre och yttre miljön får ökade resurser?

14 § Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställdes

den 10 mars

1980/81:304 av *Thure Jädestig* (s) till justitieministern om översyn av reglerna för husrannsakan:

I samband med verkställandet av vissa förpassnings- och utvisningsärenden har den senaste tiden uppmärksamats de former under vilka polisen gjort husrannsakan. Härvidlag har intrång gjorts i kloster och andra lokaler som tillhör kyrkor och samfund. För många har detta verkat stötande. Reglerna för husrannsakan bör därför ses över så att kyrkorummet inte berövas sin traditionella roll som fristad.

Med hänvisning till det anförda vill jag ställa följande fråga till justitieministern:

Avser justitieministern att initiera en översyn av reglerna för husrannsakan i vissa lokaler som kyrkorum t. ex. genom tilläggsdirektiv till tvångsmedelskommittén?

15 § Kammaren åtskildes kl. 15.43.

In fidein

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert